

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЗА УМОВ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

FORMATION OF READINESS OF FUTURE TEACHERS FOR FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION IN CONDITIONS OF BLENDED LEARNING IN PRIMARY SCHOOL

Статтю присвячено питанням формування готовності майбутніх учителів до іншомовної комунікації за умов змішаного навчання в початковій школі, наводяться визначення змішаного навчання, його характеристики; розглянуто завдання, принципи й вимоги до запровадження; розкриті асинхронні та синхронні процеси, переваги, проблеми та тенденції розвитку при організації змішаних навчальних курсів. Особливу увагу приділено алгоритму використання змішаного навчального середовища в закладах вищої освіти за сучасних умов карантинних заходів. Актуальність матеріалу, викладеного у статті, зумовлена системним впровадженням в освітній процес закладів вищої освіти сучасних інформаційних технологій, що викликає появу нових видів і форм його організації. Слід зазначити, що категорію «змішане навчання» можна розглядати у двох сенсах – вузькому і широкому. У вузькому сенсі під змішаним навчанням розуміється цілеспрямований процес здобування знань, умінь і навичок, який здійснюється освітніми установами різного типу в рамках формальної освіти. Реалізація частини цього навчального плану відбувається у віддаленому режимі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, що використовуються для зберігання навчального матеріалу, організації взаємодії між суб'єктами навчального процесу та здійснення самоконтролю студентами ефективності навчання. У широкому сенсі це різні варіанти поєднання форм і методів організації формального, неформального, інформального навчання, а також самонавчання, які здійснюються для досягнення особою заздалегідь визначених навчальних цілей. Головною особливістю, що відрізняє системи «традиційних» навчальних середовищ від форм змішаного навчання, є ступінь поєднання їх з інформаційними комунікативними технологіями в дистанційному режимі. У контексті змісту навчання педагогічних дисциплін та іноземної мови запропоновано оновлення навчальних матеріалів на основі комунікативного й діяльнісного підходів, формування навичок іншомовної професійної комунікації, упровадження інноваційних педагогічних та інформаційних технологій у навчальній роботі.

Ключові слова: академічна доброчесність, іншомовна комунікація, вчитель початкової школи, заклади вищої освіти, дистанційне

навчання, змішане навчання, традиційне навчання.

The article is devoted to the formation of readiness of future teachers for foreign language communication in the conditions of blended learning in primary school, the definitions of blended learning, its characteristics are given; tasks, principles and requirements for implementation are considered; revealed asynchronous and synchronous processes, advantages, problems and development trends in the organization of mixed training courses. The relevance of the material presented in the article is due to the systematic introduction of modern information technologies in the educational process of higher education institutions, which causes the emergence of new types and forms of its organization. Particular attention is paid to the algorithm of using a mixed learning environment in higher education institutions in modern conditions of quarantine measures. It should be noted that the category of "blended learning" can be considered in two senses – narrow and broad. In a narrow sense, blended learning means a purposeful process of acquiring knowledge, skills and abilities carried out by educational institutions of various types in the framework of formal education. Part of this curriculum is implemented remotely with the help of information and communication technologies used to store educational material, organize interaction between the subjects of the educational process and exercise self-control by students of the effectiveness of learning. In a broad sense, these are different options for combining forms and methods of organizing formal, non-formal, informal learning, as well as self-learning, which are carried out to achieve a person's predetermined learning goals. The main feature that distinguishes the systems of "traditional" learning environments from the forms of blended learning is the degree of their combination with information and communication technologies in the distance mode. In the context of the content of teaching pedagogical disciplines and foreign language, it is proposed to update educational materials on the basis of communicative and activity approaches, formation of skills of foreign language professional communication, introduction of innovative pedagogical and information technologies in educational work.

Key words: academic integrity, foreign language communication, primary school teacher, higher education institutions, distance learning, blended learning, traditional learning.

УДК 377

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/27.28>

Попова Л.М.,

доцент кафедри іноземних мов
та методики навчання

Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Карантинні обмеження посилили виклики, які стоять перед закладами освіти України. Потреба в нових підходах до організації навчального процесу особливо стосується закладів педагогічної

вищої освіти, які мають в обмежений термін підготувати майбутніх фахівців, повністю адаптованих до роботи за нових умов. Вирішення цих питань неможливе без широкомасштабного впровадження онлайн-технологій, ґрунтовних змін у

підходах до організації навчання в закладах педагогічної освіти, зокрема ролі аудиторних занять і їх ефективного поєднання із сучасними інформаційно-комунікативними технологіями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема змішаного навчання стала предметом активних наукових досліджень після публікації «Довідника змішаного навчання» авторами Куртом Бонком (C.J. Bonk) і Чарльзом Грехемом (C.R. Graham) у 2006 р. [13]. Теоретико-методичні аспекти застосування форм змішаного навчання у процесі підготовки майбутніх фахівців вивчаються закордонними дослідниками, а саме: ефективність змішаного навчання, взаємозв'язок між характеристиками студента, особливостями дизайну курсу та результатами – М. Kintu, С. Zhu, Е. Kagambe [14]; оцінка сприйняття студентами змішаного навчального курсу в університеті – N. Tselios, S. Daskalakis, M. Papadopoulou [19]; електронне навчання та ключові фактори, що впливають на відмову студентів від навчання у відповідному режимі – G. Paskham, P. Jones, С. Miller, В. Thomas [21]; змішане навчання у викладанні англійської мови – В. Tomlinson, С. Whittaker [20] та ін.

Роботи вітчизняних авторів присвячені теоретичним і практичним питанням запровадження форм змішаного навчання у сучасний освітній простір, а саме: педагогіці партнерства у процесі встановлення Нової української школи – О. Матвієнко [15]; формуванню готовності майбутніх учителів початкової школи до іншомовної професійної комунікації за умов запровадження дистанційного навчання – Л. Попова [8]; змішаному навчанню як технології змін і трансформації – А. Фандєєва [12]; огляду практик дистанційного навчання в початковій школі – І. Большаков [1], О. Букрєєва [2]; використанню освітніх платформ – В. Ілін [5] та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зроблена спроба розглянути шляхи формування готовності майбутніх учителів до іншомовної комунікації за умов змішаного навчання в початковій школі.

Мета статті полягає у вивченні впливу сформованості навичок іншомовної комунікації на розвиток готовності майбутніх учителів початкової школи до подальшої професійної діяльності за умов змішаного навчання. У кожному навчальному закладі поступово складається власна педагогічна система, яка має свої критерії відбору форм і методів навчальної роботи, традиції, уявлення про алгоритм навчання студентів, що зумовлено викликами часу.

Виклад основного матеріалу. Пошук оптимальних моделей і змісту для досягнення програмних результатів навчання студентів педагогічних закладів вищої освіти, використання онлайн-технологій робить навчання більш мобільним, що відповідає викликам сьогодення. Технології можуть

як покращити, так і погіршити його ефективність, а отже, потрібно ґрунтовно дослідити теоретичні та методичні засади викладання.

Асинхронне Інтернет-навчання (*Asynchronous Online Learning*) відбувається не в режимі реального часу, студентам надається тема, зміст, завдання та часовий проміжок для виконання навчальної роботи або іспитів. Взаємодія зазвичай відбувається через дошки для обговорень, блоги та месенджери. Асинхронне середовище навчання в Інтернеті є ефективним для студентів з обмеженнями часу або напруженим графіком.

Синхронне Інтернет навчання (*Synchronous Online Learning*) вимагає від викладача та всіх студентів, які навчаються, одночасно взаємодіяти в Інтернеті, дозволяє студентам брати участь у навчанні на відстані в режимі реального часу.

Змішане навчання (*Hybrid Learning* або *Blended Learning*), відоме як гібридне, є навчальним середовищем, яке дозволяє здійснювати як особисту, так і онлайн-взаємодію, де учасники навчального процесу поєднують як очну форму навчання, так і комунікацію у дистанційному режимі. Гібрид є поєднанням нової, передової технології з традиційними формами навчання, створення інноваційного освітнього продукту. Змішане навчання як руйнівна технологія не може з'явитися саме по собі. Необхідні додаткові зусилля із боку як викладачів, так і студентів. Такі моделі дають новий імпульс розвитку освіти, вони є більш ефективними, індивідуалізованими та мають превалювати над традиційними методами.

Використання цих форм надає можливість забезпечити наступність процесу навчання, підтримувати зв'язок зі студентами в ситуаціях, коли особиста комунікація неможлива (хвороба учасника навчального процесу, соціальні, техногенні та природні перешкоди) [8].

У колективній монографії автор В. Кухаренко розглядає принципи й вимоги змішаного навчання, його рівні та комбінації, переваги та проблеми при організації змішаних навчальних курсів. Змішане навчання виявилось однією з найпопулярніших технологій сьогодення, тому що дозволяє скористатися гнучкістю і зручністю дистанційного курсу та перевагами традиційного класу. Для ефективної реалізації змішаного навчання необхідне спільне розуміння, в який спосіб воно відбуватиметься й регулюватиметься [10].

Об'єднаний дослідницький центр (*Joint Research Centre*) європейської комісії спільно з Інститутом перспективних технологічних досліджень (*Institute for Prospective Technological Studies*) провели дослідження на тему «Школа закінчена: Навчальні простори в Європі в 2020 році: уявна вправа про майбутнє навчання» (*School's Over: Learning Spaces in Europe in 2020: An Imagining Exercise on the Future of Learning*)

[3]. У матеріалах дослідження було розглянуто перспективні тенденції розвитку освітнього процесу, які умовно відображені у вигляді відповідних макро-, мезо- та мікрорівнів.

На думку авторів дослідження, до макрорівня можна віднести такі фактори, як процес прискорення демографічних змін у суспільстві та тотальна глобалізація всіх сфер життя, що сприяє виникненню нових умінь і компетенцій, перерозподілу трудової активності, появі нових професій і спеціальностей у складі трудових ресурсів, зміст яких постійно змінюється і потребує постійного оновлення знань і професійних вмінь.

Мезотенденції відображаються у зростанні популярності неформального навчання, за яким стоять соціально-психологічні чинники. Нівелюється довіра до зовнішніх авторитетів, традиційних рольових моделей і шаблонів. Це зумовлює нагальну потребу в реформуванні освіти, формуванні практичних, потрібних у житті вмінь і компетенцій.

Мікротенденції прослідковуються в необхідності надання різного навчального контексту представникам різних поколінь студентів, що проявляється у нерівномірному використанні технологій у процесі навчання.

Науковець В. Кухаренко наголошує на необхідності переосмислити роль сучасного вчителя й ефективність його професійних вмінь, підкреслюючи, що у сучасному світі «університети повинні навчитися вирішувати принципово нове завдання виховувати молодих людей, здатних критично мислити і готових стояти біля витоків змін» [4]. У дослідженнях Л. Петько, Л. Попової, О. Кулик, Л. Кардаш пропонується модель дизайну курсів веб-орієнтованого навчання в системі освіти, тому що «процес інформатизації освіти вимагає формування нової методичної системи освіти, орієнтованої на формування знань і вмінь, необхідних для успішної самореалізації, та створення нового інформаційно-освітнього середовища, використання яких забезпечує необхідні умови для навчання студентів» [17].

Особливу цінність на сучасному етапі запровадження форм змішаного навчання в навчальне середовище закладів вищої освіти мають Рекомендації МОН щодо впровадження змішаного навчання в закладах фахової передвищої та вищої освіти, розкривається роль університетів у реалізації принципово нових завдань – виховувати молодих фахівців-дослідників, здатних критично мислити, готових стояти біля витоків змін [9]. У документі наголошується, що цей етап, розпочавшись, має тривати постійно.

Завдання етапу формування професійної комунікації в режимі змішаного навчання:

1. Налаштувати двосторонню комунікацію з викладачами, працівниками та студентами.

2. Забезпечити системну підтримку викладачів, студентів, працівників кафедр і деканатів.

Комунікація має охоплювати такі питання: важливість та очікувані переваги змішаного навчання; план дій і найближчі кроки; наявні ресурси, інструменти й можливості; наявні можливості з надання підтримки; шляхи та критерії забезпечення якості освіти. Двостороння комунікація передбачає, з одного боку, інформування учасників навчального процесу щодо різних аспектів змішаного навчання, а з іншого – створення каналів зворотного зв'язку, тобто можливість залишити коментар, питання чи побажання.

Також ця комунікація може включати вебінари, тематичні зустрічі, воркшопи, тренінги, семінари, підвищення кваліфікації із загальних аспектів змішаного навчання, його переваг і ефективності. Крім того, варто публікувати розповіді про успішні кейси. Одним із ризиків, які часто обговорюються в контексті змішаного навчання, є дотримання академічної доброчесності [9].

Ряд установ почали розробку стратегічного підходу до запровадження дистанційного навчання або використання форм змішаного навчання в навчальних закладах України, що сприяє підвищенню ефективності навчального процесу за сучасних умов. У наказі Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 р. № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» ця форма освітньої діяльності розглядається як «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається переважно за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [10]. 25 серпня 2020 р. стартував онлайн-курс про дистанційне та змішане навчання для педагогів і керівників шкіл. Курс розроблений Міністерством освіти та науки України спільно зі студією онлайн-освіти *EdEra* за підтримки Швейцарії в рамках Швейцарсько-українського проекту «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (*DECIDE*), який впроваджується Консорціумом ГО «*DOCCU Розвиток громадянських компетентностей в Україні*» та Цюрихського педагогічного університету (*PH Zurich, Швейцарія*). На курс зареєструвались 19 885 вчителів і управлінців шкіл, а також 3 120 педагогів і керівників закладів професійно-технічної освіти, що свідчить про актуальність цієї проблематики для сучасних освітян.

К. Нікішова наголошує, що «технологія змішаного навчання відповідає на цей виклик поєднанням онлайн та офлайн-форм викладання, і багато вчителів уже впроваджують її на своїх уроках. Навіть у сільських опорних школах, що пройшли

програму «Пілот24» організації *Pro.Svit*, понад 40% учителів використовують елементи змішаного навчання на кожному уроці» [7].

Соціальні мережі та велика кількість служб інтернет-повідомлень дозволяють запроваджувати різні форми онлайн-комунікації. Поширені веб-ресурси для дистанційного навчання стали вже звичною формою роботи сучасного вчителя. Сервіси відео- та телефонного зв'язку платформи Moodle (<https://moodle.org/>), Google Classroom (<https://classroom.google.com>), Zoom (zoom.us/download), Google Meet (<https://meet.google.com>), Skype (<https://www.skype.com>) ефективно використовують широкий набір інструментів для освітньої взаємодії та моніторингу навчальної діяльності.

Процес онлайн-спілкування передбачає специфічні форми комунікації між студентом і викладачем, а саме:

анкетування – гнучкий інструмент поточного контролю знань;

блог – це форма комунікації, яка дає можливість прокоментувати розміщений матеріал на сайті всім учасникам;

відеоконференція – це комунікація в режимі реального часу онлайн для обговорень різних навчальних тем, дискусій, захисту проектів тощо;

електронна пошта – це інтернет-сервіс, що використовується для особистої комунікації викладача та студента між собою;

форум – найпоширеніша форма комунікації в дистанційному навчанні, керуючий процесу (модератор форуму) організовує обговорення, мотивуючи учасників питаннями та цікавою інформацією;

чат (аудіочат, голосовий чат, текстовий чат) – комунікація учасників навчального процесу в режимі реального часу через інтернет.

Просте запровадження технологій у традиційному навчанні може зробити навчальний процес більш адаптованим до вимог сучасності, але принципово не змінить його результативність. Таке навчання можна назвати високотехнологічним.

На нашу думку, готовність майбутнього вчителя початкової школи до професійної іншомовної комунікації за умов запровадження змішаного навчання має такі складові частини, як:

1. **Фахова**, спрямована на використання іноземної мови для вирішення фахових завдань. Містить відповідні елементи, а саме: **мотиваційний** (наявність інтересу до своєї професійної діяльності, усвідомлення необхідності професійно-комунікативної підготовки), **інформаційний** (здатність до постійного самовдосконалення впродовж життя, вміння використовувати сучасні іншомовні джерела інформації у своїй професійній діяльності), **функціональний** (використання засобів технічного, мовного та методичного забезпечення для здійснення навчального процесу з використанням сучасних освітніх плат-

форм англійською мовою тощо); **узагальнюючий** (діагностика рівня готовності майбутнього вчителя до іншомовної комунікації за умов змішаного навчання).

2. **Іншомовна** – передбачає наявність **лінгвістичної компетентності** (сформованості навичок аудіювання, читання, письмо та говоріння); **когнітивної компетентності** (готовності до постійного підвищення освітнього рівня); **граматичної компетентності** (розуміння структури мови); **соціальної компетентності** (діяльності та поведінка особистості, сприйняття вимог, які висуваються до фахівця державою, соціумом тощо). У свою чергу, соціальна компетентність досліджує два аспекти, а саме: соціокультурний аспект (знання соціальних і культурних особливостей країни, мова якої вивчається); соціолінгвістичний аспект (здатність розуміти та продукувати словосполучення та речення з такою формою та таким значенням, які відповідають певному соціолінгвістичному контексту).

Висновки. Готовність майбутніх учителів початкової школи до подальшої іншомовної професійної діяльності за умов змішаного навчання розглядається нами як складний багатоаспектний процес, винятково актуальний сьогодні, який потребує подальшого серйозного дослідження та розробки навчально-методичного забезпечення дисциплін академічного циклу, де вдало будуть поєднані аудиторні та дистанційні форми для формування принципово нового виду комунікації всіх учасників освітнього середовища.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Большакова І. Огляд практик дистанційного навчання. Дистанційне навчання в 3–4 класах: інструкції, приклади уроків та комунікації з батьками. URL: <https://nus.org.ua/articles/dystantsijne-navchannya-v-3-4-klasi-instruktsiyi-pryklady-urokiv-ta-komunikatsiyi-zbatkamy/>.
2. Букреєва О. Як розробити дистанційний урок для 1–2 класів – інструкція від учительки. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-rozrobyty-dystantsijnyjurokdlya-1-2-klasiv-instruktsiya-vid-vchytelky/>.
3. Духнич Ю. Европейское обучение. 2020. URL: <http://www.smart-edu.com/learning-ineurope-2020.html>.
4. Кухаренко В. Тенденції розвитку електронної освіти в 2015 р. URL: <https://http://education-ua.org/ua/analytics/438-tendentsiji-rozvitku-elektronnoji-osviti-v-2015-r>.
5. Ілін В. Як працювати в Google-клас: покрокова інструкція. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-pratsyuvaty-v-google-klaspokrokovaya-instruktsiya/>.
6. Коткова В.В. Реалізація курсу змішаного навчання майбутніх учителів початкових класів. URL: <D:/Downloads/1711-Article%20Text-7791-1-10-20170929.pdf>.
7. Нікішова К. Як поєднати онлайн і офлайн на уроці? Три історії успіху. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-poyednaty-onlajn-i-oflajn-na-urotsi-tryistoriyi-uspihu/>.

8. Попова Л.М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до іншомовної професійної комунікації в умовах запровадження дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 29. 2020. С. 147-150.
9. Рекомендації МОН щодо впровадження змішаного навчання в закладах фахової передвищої та вищої освіти від 15.09.2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodovprovadzheniya-zmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-ta-vishoyi-osviti>.
10. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / Кухаренко В.М., Березенська С.М., Бугайчук К.Л. та ін. ; за ред. В.М. Кухаренка. Харків : Міськдрук, НТУ ХПІ, 2016. 284 с.
11. Тихомирова Н. В. Концептуальная основа электронного университета. URL: <http://www.slideshare.net/alexmolchanow/ss-34019566>.
12. Фандеєва А.Є. Змішане навчання як технологія змін і трансформації. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=4544.
13. Bonk C.J., Graham C.R. Handbook of blended learning: Global Perspectives, local designs. San Francisco, CA : Pfeiffer Publishing, 2005.
14. Kintu, M.J., Zhu, C. Kagambe, E. Blended learning effectiveness: the relationship between student characteristics, design features and outcomes. *Int J Educ Technol High Educ*. 14. 7. 2017. URL: <https://doi.org/10.1186/s41239-017-0043-4>
15. Matviienko O. Pedagogy of partnership in the process of setting new ukrainian school. *Challenges and opportunities of scientific thought development : Collection of scientific articles*. GPG Publishing Group, Pretoria, South Africa, 2017. 176 p.
16. Modern Teaching Skills. URL: <https://www.examttime.com/blog/teaching-skills/>.
17. Pet'ko L., Popova L., Kulyk O., Kardash L., Ovsiienko L., Denysiuk I., Proskurniak O. Web Oriented Education Course Design Model in the Entrepreneurship Education System. *Journal of Entrepreneurship Education (JEE)*. USA. 2020. Vol. 23, Special Issue 1. P. 1–9. URL: <https://www.abacademies.org/journals/journal-of-entrepreneurship-education-inpress.html>.
18. The Role of Teachers in Modern Education. URL: https://www.piexeducation.com/index.php/blog.html?gclid=EAIaIQobChMI_sLW0u3h6wIVC7wYCh1-qANXEAAAYAiAAEgJNHvD_BwE.
19. Tselios, N., Daskalakis, S., Papadopoulou, M. Assessing the acceptance of a blended learning university course. *Educational Technology & Society*. 2011. № 14 (2). P. 224–235.
20. Tomlinson B., Whittaker C. Blended learning in English teaching: course, design and implementation. London, GB : British Council, 2013.